

Exploateringskontoret

INVENTERING AV FLADDERMUSMILJÖER SKÄRHOLMSDALEN, STOCKHOLMS STAD

Stockholm-Globen 2018-07-06

WSP Sverige AB

Tove von Euler & Meit Öberg

WSP Environmental Sverige
121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7

T: +46 10 7225000
WSP Sverige AB
Org. nr: 556057-4880
Styrelsens säte: Stockholm
wsp.com

INNEHÅLL

INLEDNING	3
UTREDNINGSOMRÅDE	3
FLADDERMÖSS	4
Hotade fladdermusarter i Skärholmsdalen	5
Dammfladdermus	5
Fransfladdermus	5
Artskydd Fladdermöss	5
METODIK	6
RESULTAT	6
SAMLAD BEDÖMNING	9
KÄLLOR	10

INLEDNING

Exploateringskontoret arbetar med att ta fram en detaljplan för ett nytt bostadsområde i Skärholmen inom ramen för det större projektet Fokus Skärholmen. Vid en tidigare inventering har de rödlistade och starkt skyddade fladdermusarterna dammfladdermus (*Myotis dasycneme*; rödlistad Starkt hotad) och fransfladdermus (*Myotis nattereri*; rödlistad Sårbar) noterats i närområdet¹. I samband med detaljplanearbetet vill kommunen komplettera kunskapen om vilka livsmiljöer för fladdermöss som kan komma att beröras av kommande detaljplan. Med anledning av detta har WSP genomfört en inventering av potentiella fladdermusmiljöer i området. Inventeringen baserades på Stockholms stads biotopkarta, tidigare naturvärdesinventering i området samt fältbesök. Arbetet har utförts av Tove von Euler (Fil. Dr. Ekologi) och Meit Öberg (Fil. Dr. Ekologi).

UTREDNINGSOMRÅDE

Utredningsområdet omfattar markerat planområde (Figur 1). Området är varierat med inslag av naturmark som huvudsakligen är trädklädd samt öppnare parkartade miljöer. I den östra delen av området finns skogspartier med sluttningar och rasbranter. Trädsiktet domineras av lövträd, bitvis med ett större inslag av ek. Inslag av gammal tall finns också. I busksiktet förekommer yngre bestånd av hassel. På höjderna finns inslag av hållmarkstallskog. I området mot Skärholmsvägen och Sättra finns en öppen, parkartad gräsyta. Flera gång- och cykelvägar går genom gräsytan, bitvis kantade med lövträd. I områdets västra del är marken påverkad av tidigare exploatering, med en mosaik av öppna gräsytor och lövskogspartier med inslag av lönn och ek. Längre västerut övergår marken i hållmarkstallskog som fortsätter in i Sätterskogens naturreservat. Längre väster ut sträcker sig inventeringsområdet in mellan befintlig bebyggelse och här utgörs större delen av grönytor av parkartad gräsmark och planterade träd. Här finns även inslag av naturligt föryngrade trädmiljöer.

---

¹ Ecocom 2017

Figur 1. Karta över det berörda området med indelning av naturtyper utifrån Stockholms stads biotopkarta 2009.

FLADDERMÖSS

I Stockholms stad finns idag minst nio fladdermusarter, vilket utgör 75% av de fladdermusarter som observerats i länet och hälften av dem som observerats i landet sedan år 2000. De vanligast förekommande fladdermusarterna i Stockholm är nordfladdermus, dvärgpipistrell och vattenfladdermus².

Fladdermössens uppehållsmiljöer beror till stor del av tillgången på flygande insekter och utgörs ofta av lövrika, halvöppna miljöer, framförallt ädellövsog, och grunda näringsrika sjöar och vattendrag. Även äldre hällmarkstallskogar, sumpskogar och andra våtmarker samt ängs- och betesmarker med inslag av träd och buskar kan utgöra viktiga miljöer, särskilt om det finns sjöar och vattendrag i närheten³.

² Stockholms stad 2018

³ Naturvårdsverket 2006

Hotade fladdermusarter i Skärholmsdalen

Sommaren 2017 genomfördes en fladdermusinventering med autoboxar i Sätterskogens naturreservat. Vid denna inventering noterades åtta fladdermusarter, varav två arter, dammfladdermus och fransfladdermus är starkt skyddade och rödlistade⁴.

Dammfladdermus

Dammfladdermus (*Myotis dasycneme*) förekommer mycket sällsynt i södra och sydöstra Sverige. I Uppland har arten observerats på flera platser sommartid och ett fåtal övervintrande exemplar har hittats. I Norden tycks arten i första hand bosätta sig i byggnader men ibland nyttjas håligheter i träd. I Sverige har endast en koloni anträffats. Denna koloni nyttjade både ett gammalt hålträd och ett närbeläget obebott hus. Arten flyttar långa sträckor (ca 300 km) mellan sommartillhållen och övervintringsplatserna. Sannolikt berörs Sverige av genomflyttning mellan Ryssland-Baltikum och kontinenten och de flesta individer som observeras i Sverige är troligtvis tillfälliga besökare⁵. Arten är rödlistad som Starkt hotad (EN)⁶.

Fransfladdermus

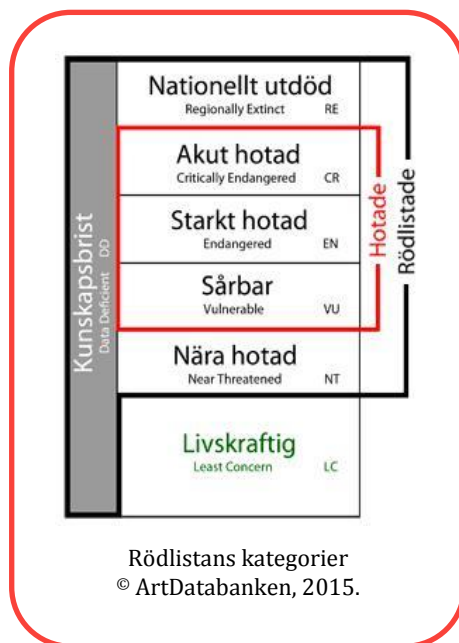
Fransfladdermus (*Myotis nattereri*) förekommer i södra Sverige upp till Dalälven samt på Öland och Gotland. Dessutom har arten sannolikt en utbredning längs Bottenhavets kust. Det nordligaste kända fyndet av arten i världen är en yngelkoloni norr om Örnsköldsvik. Arten har försvunnit från flera tidigare kända lokaler, men på senare tid har även många nya fynd gjorts⁷. Arten påträffas i lövrika biotoper, ofta nära vattendrag men även i trädgårdar och parker. Arten flyger relativt lågt (ofta 1–5 m över marken), och kan flyga i tvärbågar intill lövverk, i håligheter, under träd etc, men kan även söka föda på marken. Födan utgörs bl.a. av småkryp, spindlar, flugor, myggor och nattflyn. Arten är rödlistad som Sårbar (VU)⁶.

Artskydd Fladdermöss

Alla svenska fladdermusarter är upptagna i EU:s Art- och habitatdirektivs bilaga 4, dvs. arter som kräver strikt skydd. Fyra av de svenska arterna, däribland dammfladdermus, är dessutom listade i bilaga 2, där det krävs att de ingående arterna får särskilda bevarandeområden.

Bestämmelserna i Art- och habitatdirektivet har införlivats i svensk lagstiftning genom artskyddsförordningen (SFS 2007:845) och därmed är samtliga fladdermusarter i Sverige fridlysta enligt § 4 i artskyddsförordningen.

Fridlysningen innebär att för vilt levande exemplar av fladdermöss är det förbjudet att:

⁴ Ecom 2017

⁵ Naturvårdsverket 2011

⁶ ArtDatabanken 2015

⁷ Naturvårdsverket 2006

- Döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar.
- Ta bort eller skada bon.
- Avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder.
- Skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Svenska fladdermöss är också skyddade genom internationella överenskommelser, i första hand det Europeiska fladdermusavtalet Eurobats (www.eurobats.org), och Naturvårdsverket fastställde 2006 ett handlingsprogram för skydd av fladdermusfaunan⁸ som beskriver Sveriges åtaganden enligt detta avtal.

METODIK

Utifrån Stockholms stads biotopkarta⁹ och tidigare naturvärdesinventering¹⁰ har möjliga gynnsamma uppehålls- och födosökslokaler för fladdermöss kartlagts inom planområdet. Dessa lokaler har även besökts i fält och en bedömning av områdets lämplighet som uppehållsmiljö för fladdermöss har genomförts.

Fältbesök gjordes den 23 maj 2018. Vid besöket noterades förekomst av värdefulla habitat i form av flerskiktad ädellövskog med gamla, döende och döda träd med håligheter. Även förekomsten av andra lämpliga miljöer med skrevor och håligheter inom planområdet noterades.

RESULTAT

Potentiella livs- och födosöksmiljöer för fladdermöss inom planområdet återfanns i fyra mindre ädellövsmiljöer med inslag av gamla, grova lövträd (Figur 2 och 3, Tabell 1). De flesta träden är dock relativt unga och döda träd och hålträd förekommer endast i begränsad omfattning. I den sydöstra delen av planområdet finns en större bergsbrant med god tillgång på skrevor och håligheter som skulle kunna utgöra en lämplig livsmiljö för fladdermöss (Figur 2 och 4, Tabell 1).

---

⁸ Naturvårdsverket 2006

⁹ Stockholms stad 2018

¹⁰ Ekologigruppen 2017

Figur 2. Identifierade gynnsamma livsmiljöer för fladdermöss inom planområdet. För beskrivning av respektive område, se tabell 1.

Tabell 1. Beskrivning av identifierade lämpliga fladdermusmiljöer inom planområdet (Figur 2).

Område	Beskrivning
1	Sydostsluttning med ädellövskog med inslag av asp. Visst inslag av medelålders ek (ca 150 år).
2	Lövskogsparti dominerat av björk och asp, med inslag av ek och sälg. En död ek med håligheter står intill gångvägen.
3	Glest bevuxen lövskog med inslag av ett par lite äldre ekar. I området förekommer en kraftig ek med håll.
4	Lövskogsdominerad blockrik bergsbrant med skrevor och håligheter. Skogen är flerskiktad med ett luckigt trädskikt.

Figur 3. Inom planområdet finns enstaka grova ädellövträd och döda hålträd. Överlag är dock trädåldern relativt låg.

Figur 4. Blockrik bergsbrant i planområdets sydöstra del.

SAMLAD BEDÖMNING

Viktiga livsmiljöer för fladdermöss är bland annat flerskiktade lövrika skogsmiljöer, framförallt ädellövmiljöer och områden med närhet till vatten. Denna typ av miljöer förekommer i fyra lokaler inom planområdet, men det bedöms inte sannolikt att lokalerna utgör viktiga övervintringsplatser för dammfladdermus och fransfladdermus. Detta på grund av att ädellövmiljöerna till stor del består av yngre träd med inslag av enstaka äldre träd och hålträd. En troligare övervintringsplats utgörs snarare av Sätorskogens naturreservat direkt norr om planområdet där det finns rikligt med värdefulla flerskiktade ädellövmiljöer med gott om håligheter och andra strukturer som utgör lämpliga livsmiljöer för fladdermöss. Därutöver är både dammfladdermus och fransfladdermus kända för att flytta långa sträckor mellan sina övervintringsområden och lämpliga uppehålls- och födosökmiljöer. Sammantaget bedöms föreslagen exploatering inom planområdet inte innebära en försämring av arternas bevarandestatus, detta då lokalerna som tas i anspråk inte bedöms utgöra viktiga övervintringsområden. Försvinner lokalerna kommer eventuella fladdermöss sannolikt att söka sig bort från planområdet till omgivande områden som är rika på lämpliga övervintringsområden. Det är dock viktigt att säkerställa den ekologiska kontinuiteten för övervintringsområden i området och för att åstadkomma detta kan gamla, grova träd och hålträd sparas inom planområdet för att dessa ska kunna ta över som livsmiljöer när äldre träd inte längre finns kvar. Att låta gamla, grova lövträd och hålträd finnas kvar inom planområdet bidrar också till en ökad konnektivitet för många andra organismgrupper, t.ex. vedlevande insekter, som inte har lika långa spridningsavstånd som dammfladdermus och fransfladdermus. Att välja ek där nya träd ska planteras bidrar också till att upprätthålla den ekologiska kontinuiteten och att minska spridningsavstånden för många eklevande arter. En annan åtgärd som kan genomföras för att gynna fladdermusfaunan i området är uppsättning av fladdermusholkar i närområdet, förslagsvis i det närliggande naturreservatet.

KÄLLOR

ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken SLU, Uppsala.

Biotopkarta Stockholms stad 2009. Information inhämtad maj 2018.

Ecocom 2017. Fladdermusinventering, Södertörn 2017.

Ekologigruppen 2017. Naturvärdesinventering vid Skärholmsdalen, Stockholms stad.

Naturvårdsverket 2006. Handlingsprogram för skydd av fladdermusfaunan. Rapport 5546.

Naturvårdsverket 2011. Vägledning för svenska arter i habitatdirektivets bilaga 2. Dammfladdermus, Myotis Dasycneme, EU-kod 1318.

Stockholms stad. Miljöbarometern: <http://miljobarometern.stockholm.se/natur/arter-och-artgrupper/daggdjur/fladdermoss/>. Information hämtad juni 2018.